

МУЗЕЈ
ПРИМЕЊЕНЕ
УМЕТНОСТИ
Museum
of Applied
Art

ЗБОРНИК

JOURNAL

17/2021

нова серија

БЕОГРАД
Beograd
2021

ЗБОРНИК JOURNAL

МУЗЕЈ
ПРИМЕЊЕНЕ
УМЕТНОСТИ
Museum of Applied Art

Београд / Belgrade
2021

Издавач

Музеј примењене уметности
Вука Караџића 18, Београд
info@mpu.rs
www.mpu.rs

Publisher

Museum of Applied Art
Vuka Karadžića 18, Belgrade
info@mpu.rs
www.mpu.rs

Главна и одговорна уредница

Биљана Јотић

Editor-in-Chief

Biljana Jotić

Уредник броја

Слободан Јовановић

Issue Editor

Slobodan Jovanović

Уређивачки одбор

др Јелена Ердџан
(Универзитет у Београду,
Филозофски факултет, Београд)
др Клаудија Казали
(Међународни музеј керамике, Фаенца, Италија)
Мирослав Карић
(Музеј савремене уметности, Београд)
Слободан Данко Селинковић
(Универзитет у Новом Саду,
Факултет техничких наука, Нови Сад)
Биљана Јотић
(Музеј примењене уметности, Београд)
Слободан Јовановић
(Музеј примењене уметности, Београд)
Биљана Црвенковић
(Музеј примењене уметности, Београд)

Editorial Board

Jelena Erdeljan, PhD
(University of Belgrade, Faculty of Philosophy,
Belgrade)
Claudia Casali, PhD
(International Museum of Ceramics, Faenza, Italy)
Miroslav Karić
(Museum of Contemporary Art, Belgrade)
Slobodan Danko Selinkić
(University of Novi Sad, Faculty of Technical
Sciences, Novi Sad)
Biljana Jotić
(Museum of Applied Art, Belgrade)
Slobodan Jovanović
(Museum of Applied Art, Belgrade)
Biljana Crvenković
(Museum of Applied Art, Belgrade)

Секретарка редакције броја

Биљана Црвенковић

Issue Editorial Assistant

Biljana Crvenković

Лектура (српски)

Људмила Пендел

Copy Editing (Serbian)

Ljudmila Pendelj

Лектура (енглески)

Драгана Рашић Вуковић

Copy Editing (English)

Dragana Rašić Vuković

Графичко обликовање

Душан Ткаченко

Graphic Design

Dušan Tkačenko

Штампа

Бирограф, Београд 2021

Printed by

Birograf, Belgrade 2021

Тираж

200

Print run

200

YU ISSN 0522-8328

YU ISSN 0522-8328

Штампање Зборника Музеја примењене уметности помогло је Министарство културе и информисања Републике Србије.

The printing of the Journal of the Museum of Applied Art was supported by the Ministry of Culture and Information of the Republic of Serbia.

САДРЖАЈ / CONTENTS

ПРИЛОЗИ / CONTRIBUTIONS

- Александар Ристић / Aleksandar Ristić** 009
СРЕДЊОВЕКОВНИ ЕНКОЛПИОН ИЗ
КРВАВИЦЕ КОД КРУШЕВЦА
Summary: MEDIEVAL CROSS – ENCOLPIA
FROM THE VILLAGE OF KRVAVICA NEAR
KRUŠEVAC
- Ирена Шентевска / Irena Šentevska** 015
ПОВРАТАК *ОТПИСАНИХ* У ЗЕМЉУ
ЕУРОКРЕМА: музички видео, адвертајзинг
и привреда Србије у транзицији
Summary: *THE WRITTEN OFF* RETURN TO
THE LAND OF EUROKREM: Music Videos,
Advertising and Economy of Serbia in
Transition
- Драгана Константиновић / Dragana
Konstantinović** 023
Слободан Јовић / Slobodan Jović
НОВИ САД МОДЕРНИ ГРАД: истраживање,
вредновање и курирање неапсорбоване
модернизације града
Summary: *NOVI SAD MODERN CITY*:
Research, Evaluation and Curation of
Unabsorbed Modernization of the City
- Claudia Casali / Клаудија Казали** 033
THE LEGACY OF ALFONSO LEONI
(1941–1980)
Резиме: НАСЛЕЂЕ АЛФОНСА ЛЕОНИЈА
(1941–1980)
- Анамарија Вартабедијан / Anamarija
Vartabedijan** 040
МИОДРАГ ВАРТАБЕДИЈАН ВАРТА И
ТРАДИЦИОНАЛНИ СИМБОЛИ У
ЊЕГОВОМ СТВАРАЛАШТВУ
Summary: MIODRAG VARTABEDIJAN
VARTA – TRADITIONAL SYMBOLS IN HIS
ART
- Михаило Васиљевић / Mihailo Vasiljević** 050
ДИФЕРЕНЦИЈАЛНА СПЕЦИФИЧНОСТ
ПРЕДИГИТАЛНЕ ФОТОГРАФИЈЕ
Summary: DIFFERENTIAL SPECIFICITY OF
PRE-DIGITAL PHOTOGRAPHY
- Предраг Терзић / Predrag Terzić** 059
БИОСКОПСКИ ЕФЕКАТ УНУТАР
САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ
Summary: THE MOVIE THEATHEER EFFECT
IN CONTEMPORARY ART
- Ана Самарџић / Ana Samardžić** 067
ЕСКАПИЗАМ У ФАНТАСТИЧНО: Кућа
Диор и нове видео-форме презентације
колекција високе моде
Summary: ESCAPISM INTO THE
FANTASTIC: The House of Dior and the New
Video Forms of Presentations of Haute Couture
Collections
- Александар Виденовић / Aleksandar
Videnović** 076
Милош Аранђеловић / Miloš Arandelović
ПРИЛОГ РЕВИТАЛИЗАЦИЈИ СЕЛА:
афирмација значаја уметничких артефаката у
руралним амбијентима Србије
Summary: CONTRIBUTION TO THE
REVITALIZATION OF THE VILLAGE:
Affirmation of the Significance of Artistic
Artifacts in Rural Environments of Serbia

Sara Paci Piccolo / Сара Паци Пиколо BETWEEN SHAPE AND IMAGE: Hypothesis of Research on Three 16 th Century Paintings, with the Aid of the Study on Half Scale Mannequins Резиме: ИЗМЕЂУ ОБЛИКА И СЛИКЕ: хипотеза истраживања три слике из 16. века проучавањем кројачких лутака у размери 1:2	087	ПРИКАЗИ / REVIEWS	
Michael Moore / Majkl Mur ARCHITECTURAL CERAMICS IN DUBLIN Резиме: АРХИТЕКТОНСКА КЕРАМИКА У ДАБЛИНУ	096	Владана Косић / Vladana Kosić ПРИКАЗ ИЗЛОЖБЕ У СУСПРЕТ СТОГОДИШЊИЦИ РОЂЕЊА РЕДИТЕЉА ФЕДЕРИКА ФЕЛИНИЈА, ГРАДСКИ МУЗЕЈ ЕРЕМИТАНИ У ПАДОВИ: Фелини кроз прошлост, садашњост и будућност	121
Невена Поповић / Nevena Popović БИБЛИОФИЛСКО ИЗДАЊЕ ПОЕМЕ ЈАМА: анализа уметничке књиге Summary: BIBLIOPHILE EDITION OF THE POEM <i>THE PIT</i> : Analysis of the Art Book	103	АКВИЗИЦИЈЕ 2021 / ACQUISITIONS 2021	125
Александар Радојевић / Aleksandar Radojević Милан Радојевић / Milan Radojević ОБНОВА И РЕВИТАЛИЗАЦИЈА ПОРОДИЧНЕ КУЋЕ У МУЗЕЈ КРАЈИНЕ У НЕГОТИНУ Summary: RECONSTRUCTION AND FUNCTIONAL CONVERSION OF THE FAMILY HOUSE INTO THE KRAJINA MUSEUM IN NEGOTIN	108	ИЗЛОЖБЕ 2021 / EXHIBITONS 2021	131
		ИЗДАЊА 2021 / EDITIONS 2021	141
		УПУТСТВО ЗА ПРИПРЕМУ И ПРЕДАЈУ РАДОВА	147

ОБНОВА И РЕВИТАЛИЗАЦИЈА ПОРОДИЧНЕ КУЋЕ У МУЗЕЈ КРАЈИНЕ У НЕГОТИНУ

Категорија чланка: стручни рад

Апстракт: Музеј Крајине у Неготину основан је 1934. године. Простор у којем се данас налази добија 1952. године, када се пресељава у кућу трговца Душана Јотића, која је саграђена крајем XIX и почетком XX века. Циљ рада је да прикаже пројектантски процес и избор решења за потребе обнове и ревитализације простора из стамбеног у музеолошки. Аутори примењују методологију дескриптивног истраживања, јер им то омогућава да систематски и чињенично опишу и дефинишу специфичне особине наведеног објекта. Примењене архитектонске методе у решавању функције и естетике унутрашњег простора, као и грађевинске методе при обнови комплетног објекта, обухватиле су заштиту и обнову фасада и крова. Такође, примењене методе омогућиле су реализацију свих музеолошких захтева са одговарајућим техничким системима, испуњење естетско-ликовних услова у вези са експозицијом сталне поставке, обликовање музејских помагала и визуелно представљање *in continuo* „музејске приче”. Богатство и вредност музејских предмета, посебно из археолошке збирке, укључили су део спољног простора у оквиру дворишта за организацију лапидаријума. Истовремено, пројектом је предложено архитектонско решење анекса, новог објекта у делу дворишта, који би у естетском и функционалном смислу био повезан са постојећим објектом. Резултат обнове, функционалне пренамене и доградње Музеја Крајине је заштита и продужетак животног века значајног објекта, осавремењавање и допуњавање сталне поставке, као и добијање додатног простора за рад кустоса и организовање других активности у музејском простору. Обновљен и концепцијски реорганизован, Музеј Крајине постао би још значајнији културни и историјски центар значајан за грађане Неготина и читаве регије.

Кључне речи: музеј, архитектонски пројекат, обнова, ревитализација, одрживи развој.

Увод

Град Неготин је административни, културни и просветни центар Неготинске крајине. Има дугу културну и просветну традицију. Током двадесетог века

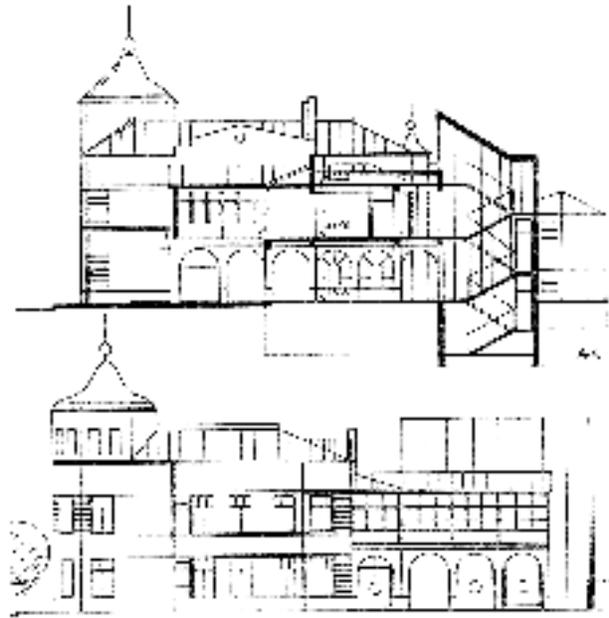

1. Ши́ра ситуација – позиција Музеја у односу на центар Неготина и друге значајне објекте (1. Музеј Крајине, 2. Кућа Стевана Мокрањца, 3. Саборна црква Свете Тројице, 4. Црква рођења Пресвете Богородице, 5. Општина Неготин, 6. Музеј Хајдук Вељко)
1. Wider area plan – The Museum's position in relation to the centre of Negotin and other important buildings (1 The Krajina Museum, 2 The House of Stevan Mokranjac, 3 The Cathedral Church of the Holy Trinity, 4 The Church of the Nativity of the Blessed Virgin, 5 The Negotin Town Hall, 6 The Hajduk Veljko Museum)

предњачио је у Србији у погледу развоја музејских установа. У записима је забележен податак да су, без Војводине и Београда, Неготин и Ниш били једини градови у Србији у којима су основани музеји комплексног типа.¹ Поред Музеја Крајине, у саставу комплексног музеја су још два репрезентативна објекта, родна кућа Стевана Стојановића Мокрањца и Музеј Хајдук Вељко, као и обновљена родна кућа Момчила Ранковића у Рајцу.

Музеј Крајине почео је са радом средином фебруара 1934. године. У почетку се звао Градски музеј Хајдук Вељко, а за осам деценија постојања име је мењано више пута. Основала га је група виђених културних посленика и неколико угледних чиновника, сви из Неготина. Рад Музеја одвијао се у скромним и нефункционалним просторним условима. Музејска поставка била је постављена у две мале и неадекватно опремљене просторије. Врло лоши радни услови и недостатак простора за излагање вредних предмета из историјске и уметничке збирке утицали су на доношење одлуке да се покрене захтев за проналажење новог и повољнијег простора у граду, првенствено ради организације сталне музејске поставке. Такође, значајна збирка оригиналних докумената и фотографија је утицала на доношење такве одлуке. Показало се да је

¹ У Закону о музејској делатности објављеном у Службеном гласнику број 35/2021 у члану 27 каже се да према врсти музејске грађе могу бити: музеји комплексног типа и специјализовани музеји.

2. Изглед постојећег објекта и пресек кроз новопројектовани анекс
2. Appearance of the existing building and cross-section of the newly designed annex

одлука била исправна, јер је допринела проширењу и развоју музеолошке поставке, бољим условима за рад, као и унапређењу културе, образовања и науке.

Музеј се пресељава 1952. године у породичну кућу неготинског трговца Душка Јотића, изграђену на споју улица Војводе Мишића (некад Вере Радосављевић) и Љубе Нешића, недалеко од ужег центра града, крајем XIX и почетком XX века (сл. 1). То је грађанска, породична кућа, масивне градње и карактеристичног угаоног облика уличног низа. Одликује се складним фасадним масама од вештачког камена са наглашеним рељефним мотивима и двокрилним високим прозорима који су правилно распоређени. У приземљу се налазио локал са помоћним просторима, у који се улазило са угла, док је на спрату био стамбени простор (салонског типа) веће висине. Дворишна фасада са аркадама и детаљима орнаментне пластике углавном око прозора, доминира и наглашава дворишни простор.

Стање објекта са видним оштећењима на архитектонским и конструктивним елементима (кров, венац, фасаде, отвори), као и организација унутрашњег простора, захтевали су озбиљне радове на заштити и обнови објекта, као и ремодулацију стамбеног у музејски простор. Ангажовањем општинског руководства, руководства и службеника Музеја, стручњака из различитих области, као и грађана, отпочет је рад (1987) на пројектовању, санацији, уређењу и пренамени стамбеног простора у музеј са сталном поставком (Благојевић 2020). Формирани су стручни тимови, изабрани извођачи радова, утврђени термински планови, дефинисани захтеви, одређени

циљеви и рокови. Већ у раној фази планирања је дефинисан захтев да се пронађе решење за будуће просторно проширење музеја у виду анекса. Нов, савремени објекат био би придодат старом тако да не наруши функцију, естетику, визуелну динамику и склад места. Стари и нови простор у функционалном смислу би чинили целину, повезујући логику музеолошке поставке и кретање посетилаца. Такође, део дворишта према Улици војводе Мишића, као лапидаријум², намењен је за излагање великих и тешких експоната из археолошке збирке.

Дефинисање програма: архитектонски и музеолошки услови за пројектовање

Искуство говори да су објекти музеја увек били велики изазов, инспирација и референца за архитекту, било да се пројектује нови објекат или ради на пројекту обнове и ревитализације (Радојевић 1979). Кад се пројектује нови објекат, изазов се огледа у архитектонском обликовању форме, односу новог облика према ближем и даљем окружењу, односу на терен, на оријентацију и функционалну организацију архитектуре унутрашњег простора. Међутим, изазов је много већи када је у питању објекат који санацијом, обновом, реконструкцијом и функционалном пренаменом унутрашњег простора из постојеће функције прелази у функцију музеја (Miholčić, Radojević 2012). Метод у процесу пројектовања није исти, много је тежи и свеобухватнији. Нарочито, када објекат, као што је музеј у Неготину, има одређену историјску и архитектонску вредност (Благојевић 2018).

Како би функционисање и трајање савременог музејског објекта било успешно, без обзира на то да ли се пројектује нови објекат или се постојећи прилагођава новој намени, обавезно се морају поштовати и доследно применити архитектонско-музеолошки услови током процеса пројектовања (Stransky 1970). Реализација раније припремљеног пројектантског програма је добар предуслов за решавање сложене организације музејског простора. Добра организација простора, касније у експлоатацији, омогућава оптимално коришћење техничких ресурса, једноставније одржавање и управљање, као и успешно организовање других културних догађања (Radojević, Radojević 2016).

Овде ћемо представити неколико архитектонско-музеолошких услова које би требало дефинисати, размотрити и узети у обзир у фази пројектовања, пре него што се приступи реализацији објекта, која представља наредну фазу у животном веку (или циклусу) изграђеног простора.

- * Одређивање и избор урбанистичке локације, препоруке за побољшање, уређење и опремање предложене локације.
- * Архитектонско просторни програм и садржај за одређени тип музеја, сагледавање објективних могућности за успешну реализацију.
- * Архитектонска организација унутрашњег простора, однос према реализацији добре функционалне повезаности и предвиђеног програма.
- * Архитектура унутрашњег простора, комплетна материјализација унутрашњег простора, посебно примарних елемената: под, зидови и плафон.
- * Степен техничке опремљености према типу музеја, стандардне инсталације (електричне, водовод и канализација) и посебне инсталације (музеолошка расвета, обрада и дистрибуција унутрашњег ваздуха, заштита од пожара, видео-надзор, озвучење простора, сигнализација, телекомуникације).
- * Модулација синопсиса³ у оквиру сталне музејске поставке, одређивање најпогодније ходне линије за посетиоце, избор и локација музејских помагала, избор и начин излагања дводимензионалних и тродимензионалних предмета у зависности од „музејске приче“ и њихове категорије у односу на значај, очуваност, обраду, димензију, боју, структуру.
- * Архитекта, ликовни и примењени уметници, музеолози, кустоси, сарадња и координација у свим фазама пројектантског процеса избором решења за спровођење архитектонско-музеолошких услова, посебно на релацији музејски простор – посетилац – музејски предмет.
- * Активна улога и живот савремене музејске установе, сагледавање стварне и будуће улоге са перманентним прилагођавањем средини у којој се налази и делује.

Музеј Крајине у Неготину се на самом почетку, још у фази одлучивања, приликом анализе постојећег стања, програма, архитектонско-музеолошких услова и захтева инвеститора показао као пример несклада између добре локације, лошег стања објекта и жеља. Породична угаона кућа између две улице, недалеко од ужег центра града, препознатљива у архитектонско-грађевинском смислу, скромног унутрашњег простора и са великим двориштем, требало је да се реорганизује у музеј. Сви захтеви инвеститора нису могли да се остваре, јер су бројне анализе указале на велики несклад између програмског задатка и просторних могућности за његову

2 Лапидаријум (лат. *lapidarium*) је место на отвореном простору, данас најчешће у дворишту музеја, где су изложени камени споменици и археолошки фрагменти попут камених епиграфа, статуа, саркофага, гробница и крајпуташа.

3 Синопсис је реч грчког порекла (*synopsis*), која објашњава нацрт, скицу, схематски приказ музеолошке поставке са циљем сагледавања целине. Неопходан прилог од стране кустоса као део архитектонског пројектног задатка.

реализацију. Та чињеница захтевала је додатну проверу, упоређивање и селекцију постављених архитектонско-музеолошких услова у односу на расположиви, користан унутрашњи простор. Функционални склоп на оба нивоа, у приземљу и на спрату, због начина и времена када је објекат изграђен и због унутрашње организације намењене становању, условио је и адекватно конструктивно решење објекта. Више мањих простора били су међусобно одвојени густим распоредом преградних и носећих зидова. Такав склоп није био повољан за организацију простора сталне музејске поставке. Сазнање о богатом фонду музејских предмета код свих збирки музеја – археолошке, етнолошке, историјске и уметничке збирке, захтевао је већи, отворен и комотнији простор за организацију сталне музејске поставке. Такође, простор постојећег објекта није био адекватан за организацију многих других садржаја који су иначе врло важни за активан рад једне савремене музејске установе. Недостајао је простор за кустосе, приручни депо, конзерваторско препараторску лабораторију, документациони центар, фото-лабораторију, галерију за текуће изложбе и организацију других културних и научних активности музеја.

Провера и редифинисање услова и захтева за пројектовање и реализацију

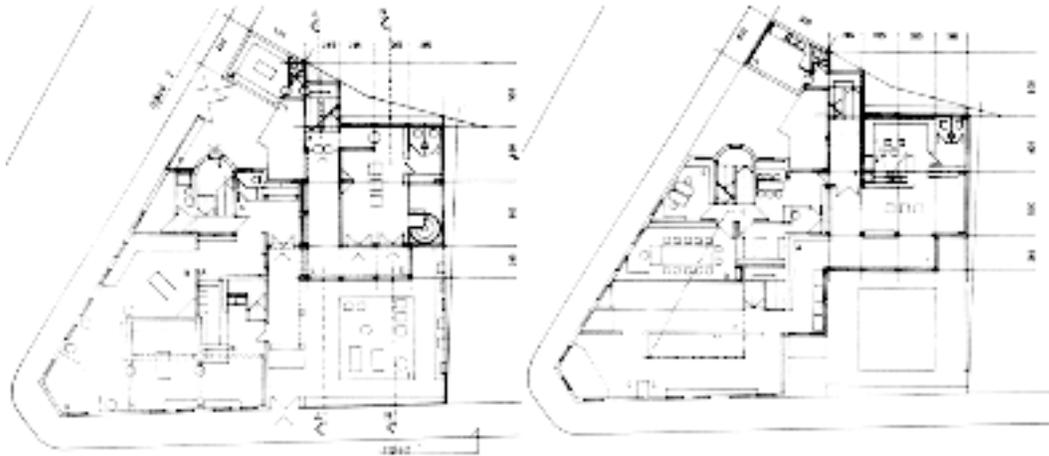
Због наведених недостатака, пројектанти су предложили допуну већ прихваћеног пројектног задатка у три тачке како би могли да се реализују тражени захтеви. Прва допуна је била да се у оквиру дворишта, у његовој дубини и на повученом делу према Улици војводе Мишића, пројектује нови објекат који би био додатак старом (анекс), функционално и конструктивно повезан са постојећим. Ово пројектантско решење обезбедило би повећање простора сталне музејске поставке и недостајућег простора за музејске службе. Друга допуна је била да се уклони објекат лоциран у дворишту према Улици Љубе Нешића, иначе архитектонски и грађевински неусклађен са постојећим објектом, и у основи једнак са његовим габаритом, и да се пројектује још један објекат који би, такође, био функционално повезан са првим новим анексом и постао би још једна допуна садржајима Музеја. Трећа допуна или одлука, најважнија, била је да се комплекс пројектује као целина и да се предвиди фазна реализација. Прво би се заштитио, обновио и ставио у функцију постојећи објекат, а нешто касније урадила два нова дела која би са обновљеним постојећим објектом чинила јединствен музејски простор.

Овако допуњен и редифинисан пројектантски програм утицао је на одређивање метода рада у оквиру пројектантског процеса и припремних активности, као и њихову поступност у реализацији. Било је потребно

урадити следеће:

- 1) Детаљно снимити постојећи стамбени објекат да би се добили архитектонско-грађевински показатељи свих дорада и промена које су извршене на објекту у претходном периоду; проверити стварно стање и стабилност конструктивног склопа и носећих елемената; евидентирати естетска оштећења на кровним равнима, венцу, прозорима и другим фасадним елементима; одредити ниво и дубину интервенције.
- 2) Урадити решење музејског комплекса као јединствене архитектонско-функционалне целине уклопљене у постојећу урбанистичку матрицу.
- 3) Јасно дефинисати главни улаз и излаз за посетиоце Музеја, улаз за запослене, пријем и транспорт музејских предмета.
- 4) На погодном месту и независно од других улаза пројектовати улаз у нови простор галерије – анекс.
- 5) На прозорима према улицама пројектовати адекватну заштиту.
- 6) Урадити унутрашњу функционалну организацију и омогућити континуално кретање посетилаца (ходна линија) тако да се обезбеди добра међусобна повезаност Управе и музејских служби са простором сталне музејске поставке.
- 7) Спајањем уситњених простора у постојећем објекту образовати што већи и отворенији простор за приказивање музејских предмета. Задржати постојеће степениште које води на спрат да би, као унутрашњи елемент, повезало стари са новим објектом – анексом.
- 8) Предвидети у делу дворишта, према Улици војводе Мишића, лапидаријум за излагање на отвореном простору тешких и гломазних музејских предмета из археолошке збирке. Логична повезаност би се остварила излагањем музејских предмета из исте збирке у приземљу постојећег објекта.
- 9) На средњем делу крова постојећег објекта предвидети лантерну, која би на спрату изнад простора сталне поставке обезбеђивала природно дифузно светло (Ehrlich 1981).
- 10) Архитектура нових објеката не сме да угрози архитектуру постојећег објекта. Нови објекти визуелну доминацију треба да препусте старом, али једноставном минималистичком формом и применом савремених материјала треба да се уклопе у постојеће облике, остварујући слику времена у којем су настали.
- 11) Степен технологије и техничке опремљености усагласити са типом музеја и стварним потребама одређених функционалних целина.

Наведене методе рада, параметри и поступност реализације захтевали су од самог почетка синхронизовану сарадњу и координацију свих пројектаната, музеолога и кустоса.

3. Основа приземља и спрата (постојећи објекат и анекс)
3. Layout of the ground and first floor (the existing building and the annex)

Снимањем постојећег стања добијени су неопходни подаци о оштећењу објекта: конструкције, фасада, унутрашњих преграда, инсталација, зидних и подних облога. Сагледане су просторне могућности за проширење и одређено је место где ће бити изграђен анекс и како ће бити спојен са постојећим објектом. Утврђено је да у дворишту према Улици војводе Мишића има довољно простора за изградњу лапидаријума, тако да се могу обезбедити сви тражени улази за посетиоце и запослене, као и посебан улаз у галерију Музеја како би независно функционисала од остатка комплекса. Пријем и транспорт музејских предмета задржан је из Улице Љубе Нешића.

Цена предвиђене интервенције на постојећем објекту и за градњу нових објеката са уређењем дворишта била је висока. Постојећа финансијска средства за изградњу целог комплекса одједном, што је било најбоље решење, нису била довољна. Обезбедити нова, допунска средства у том тренутку је било тешко, а Музеј је требало што пре отворити и предати на коришћење. Такође, сагледан обим свих интервенција на постојећем објекту и време потребно за изградњу нова два објекта указивали су на решење етапног извођења радова и градње комплекса. У првој етапи предузета је обнова комплетног постојећег објекта. Друга етапа је одређена за изградњу нових објеката и у трећој етапи би се остварило функционално, обликовно, естетско и ликовно повезивање свих делова у јединствен музејско-историјски комплекс значајан за Неготинску крајину и Србију.

По завршетку архитектонског-грађевинског пројекта, урађеног синопсиса и пројекта унутрашњег уређења започињу радови на реализацији прве фазе. Синопсисом је тачно утврђен редослед излагања, избор музејских помагала, распоред музејских експоната,

категоризација предмета и приоритети у излагању (Митровић 1994).

Обнова и санација постојећег објекта

Пошто је утврђено да су темељи објекта у добром стању, започети су радови на поправљању оштећења на фасадама, кровној конструкцији, венцу и покривачу. На крову, завршном засеченом делу изнад надвишеног елемента са прозорима, постављена је нова купола покривена лимом. На тај начин још више је у простору наглашен карактеристичан угаони облик објекта проистекао из постојеће урбанистичке матрице. Отклоњена су оштећења на кровној конструкцији (заменом одређених греда), венцу, кровним равнима (заменом покривач), а затим на свим прозорима, орнаментима изведеним у вештачком камену са апликацијама око отвора на фасадама. Задржан је постојећи ритам прозора на уличним фасадама по хоризонтали и вертикали. Код свих прозора у приземљу су уграђене наменски пројектоване заштитне металне решетке. Обнови дворишне фасаде је приступљено са великом пажњом, јер њена маса на првом спрату, прихваћена ритмом стубова, образује отворену аркаду у приземљу. Дефинитивно је потврђено да нова лантерна у централном делу кровних равни може да се изведе али је интервенција специфична, захтева доста времена, припремне радове и вишу цену. Од изградње лантерне се одустало, а евентуална реализација је остављена за неки наредни период.

Обнова унутрашњег простора била је комплекснија, јер се у приземљу и на спрату морао образовати јединствен простор за излагање. Уклањањем преградних зидова и отварањем и проширивањем постојећих малих отвора у носећим зидовима у широке

4. Стална музејска поставка (археологија)
4. The Museum's permanent exhibition (archaeology)

отворе лучног облика (Werner 1981), омогућено је стварање великог и отвореног простора за организацију сталне музејске поставке у континуитету и поштовање траженог захтева примене континуалне ходне линије за посетиоце. Постојеће двокрако степениште као вертикална комуникација између два нивоа је постало део ходне линије и „копча” континуалног разгледања сталне музејске поставке на спрату. Касније, у другој фази, када се изгради нови објекат – анекс, постојеће степениште оствариће спој новог простора сталне поставке са постојећим, градећи јединствену функционалну целину (сл. 2). Овакво пројектантско решење омогућило је да се линије кретања посетилаца и запослених у музејским службама нигде не укрштају. На делу унутрашњег простора, оријентисаног према дворишту из Улице Љубе Нешића, постојећи улаз добија функцију службеног улаза, док се у том делу изнад, на првом спрату, налазе простори за Управу музеја и библиотеку. У приземљу остаје просторија за кустоса и санитарни блок (сл. 3).

Уградња нових инсталационих система и разводних мрежа према новим потребама услед промене функција изискивала је врло обимне и захтевне радове. Све постојеће инсталације замењене су новим. У просторима сталне музејске поставке, у сталној сарадњи са кустосима, уграђене су и све врсте специјалних музеолошких инсталација. Њиховом уградњом постигнут је одговарајући степен техничке опремљености Музеја (Aloi 1962). Обновљене инсталације грејања омогућиле су да се постигне захтевана температура у свим просторијама.

Радовима на спољашњем уређењу комплекса обухваћени су сви отворени простори. Део дворишта према Улици војводе Мишића решен је као лапидаријум за излагање предмета који нису могли да буду у оквиру унутрашње поставке због већих димензија, тежине и структуре. Урађена је обухватна стаза око два подужна поља за излагање и уведена стаза од камених коцки између њих. Поља за излагање великих и тешких

експоната из археолошке збирке су оивичена каменом и посађена је трава. Развод спољне електричне инсталације положен је у посебне канале и разведен тако да сви изложени експонати могу бити адекватно осветљени, чиме се добио занимљив осветљај читавог дворишта. Део отвореног простора према Улици Љубе Нешића поплочан је каменом коцком у посебном слогу у два нивоа. Постојећа ограда дворишта је у потпуности задржана али је обновљена у делу парапета, док је горњи метални део на неким местима поправљен и у целини заштићен.

Реализација унутрашњег простора

Пошто су завршени радови на обнови постојећег објекта, започела је реализација ентеријера и сталне музеолошке поставке према архитектонском пројекту и синопсису. Пројекат архитектуре унутрашњег простора и синопсис ускладили су и понудили решење у односу на захтеве и постављене услове у мери у којој је у том тренутку било могуће.

- 1) Визуелна уједначеност простора: избор материјала, обрада и боја за примарне површине унутрашњег простора (под, зидови и плафон).
- 2) Посебност функционалних целина у односу на инсталације, опрему, уређаје и друга техничка решења.
- 3) Одређена флексибилност простора за излагање у односу на карактеристике експоната.
- 4) Однос природног и вештачког осветљења у односу на волумен простора, изложене предмете и ходну линију посетилаца.
- 5) Прикривање инсталација на местима где су морале да остану видне, али да остану приступачне за процес одржавања.
- 6) Једноставно решење елемената пројектоване опреме (музеолошка помагала) за излагање дводимензионалних и тродимензионалних предмета: стабилност, функционалност, флексибилност, лака монтажа, транспорт и одржавање.

113

Постављање и опремање сталне музејске поставке

Пошто су завршени спољашњи и унутрашњи архитектонско-грађевински радови, отпочело је уређење унутрашњег изложбеног простора. Започиње рад на постављању и опремању сталне музејске поставке према усвојеном музеолошком концепту. Постављене су наменски пројектоване витрине и застакљени делови унутрашњег простора у којима су предмети изложени појединачно и групно, наведене епохе из којих су потицали (Митровић 1994). Распоред пројектоване опреме и музеолошких помагала је

5. Стална музејска поставка (археологија)
5. The Museum's permanent exhibition (archaeology)

6. Стална музејска поставка (етнологија)
6. The Museum's permanent exhibition (ethnology)

унапред утврђен, тако да су радови протекли у предвиђеној динамици и без накнадних активности.

Усвојени комбиновани систем излагања реализован је применом линијског и тачкастог (острво) позиционирања витрина за излагање, као и самостално излагање музејских предмета у односу на сопствене димензије и захтеван карактер заштите.

Наменски пројектована музеолошка расвета је скоро у потпуности одговарала постављеним експонатима уз минимално дотеривање и корекцију осветљаја, који је захтеван. Мешање природног и вештачког светла током дана, посебно када су изразито сунчани дани, регулисано је опремањем прозорских отвора завесама. Прво су постављене лаке, светле и релативно провидне, а иза њих су постављене тешке, тамне и непропустљиве за сунчеву светлост. Музеолошка расвета изведена је у односу 3:1 (однос фокалне зоне – музејски предмет према секундарној зони – посетилац). Овај однос омогућава добар преглед изложених предмета и искључује визуелну промену њихових димензионалних вредности. Посетиоцима је умањен оптички замор и омогућена је добра видљивост изложеног предмета, као и добро читање уводних и потписних легенди. Сви помоћни елементи за прихватање музејских предмета у витринама урађени су од тврде провидне пластике. Музејске предмете веће тежине прихватају посебно дизајнирани метални елементи и подијуми различитих висина.

Стална поставка започиње у приземљу, одмах после улаза у хол Музеја са продавницом сувенира, гардеробом за посетиоце и санитарним чвором. Највећи део простора сталне музејске поставке у приземљу заузимају предмети из археолошке збирке (сл. 4 и 5). Изложени су музејски предмети из праисторије (судови од печене земље, алатке од костију и рогова), антике (посуде, жртвеници, статуе) и средњег века (оруђе, оружје, накит). На спрату је изложена етнолошка збирка: предмети од текстила, ношње,

предмети за различиту употребу у кући, предмети од керамике и стакла, као и предмети карактеристични за поједине занате (чурчијски, казанџијски), пољопривредне и виноградарске радове (сл. 6). У једном делу простора сталне музејске поставке у приземљу и на спрату заступљене су историјска збирка и уметничка збирка. Изложени предмети су: старе заставе, ордење, оруђе и слике разноврсне тематике (портрети, пејзажи, историјски и религиозни артефакти).

У другој фази је пројектом било предвиђено да се изгради анекс, чиме би се простор сталне музејске поставке проширио, а користио би се за излагање предмета из историјске и уметничке збирке. Ослободио би се простор у приземљу и на спрату за излагање још неких предмета из археолошке и етнолошке збирке који се налазе у депоу. Део археолошке збирке који је изложен на отвореном, у лапидаријуму, тиме би још више добио на значају (сл. 7). Такође, добио би се додатни простор за излагање предмета, докумената и фотографија из новије историје Неготинске крајине, као и простор за савремене аудио-визуелне презентације, едукацију и нова истраживања (Radojević, Radojević 2016). Међутим, по завршетку прве фазе реконструкције и градње, Музеј Крајине је почео са радом 1989. године (сл. 8). До данас, и поред великог залагања господина Божидара Благојевића, директора Музеја, у време припреме и реализације прве фазе, градња анекса и проширење Музеја нису остварени.

Закључак

Музеј Крајине у Неготину отворен је септембра 1989. године. Без обзира на то што је од предвиђене три етапе реализована само прва – заштита, обнова и ревитализација стамбеног објекта у музеолошки простор, Музеј је значајан културно-историјски центар читаве регије. Његов значај и вредност су додатно потврђени одлуком да се уврсти у списак споменика

7. Лapidаријум
7. Lapidarium

културе у Борском округу, под бројем СК 335. Ова одлука је велико признање свима који су учествовали у његовој реализацији, од самог почетка (1934) до данашњих дана, као и онима који и данас с пажњом и љубављу брину о њему.

У раду су приказани основни поступци обнове постојећег објекта и примењене методе рада у сложеном пројектантском процесу пренамене стамбеног простора у музејски. Овај сложени процес не би био успешно спроведен да није остварена апсолутна координација свих стручњака и служби које су биле укључене на реализацији овог задатка. Поред великог знања и искуства свих учесника, у тиму је све време био присутан висок ниво ентузијазма, чак и у тешким тренуцима и потешкоћама, које су неминовне у сложеном послу као што је овај.

Одлука да се проблем сагледа као целина и на тај начин дође до одговарајућих пројектантских решења, а да се реализација замишљеног оствари кроз фазе када се за то створе одговарајући услови, показала се добра. Концепт поступности раста постојећег објекта Музеја Крајине, праћен анализама и израдом радних модела (макета), био је оправдан. Та поступност и етапност огледа се кроз могућност да Музеј спроводи

8. Музеј Крајине у Неготину
8. The Krajina Museum in Negotin

своје активности док се изводи једна од фаза радова. Ова могућност је добра за инвеститора, локалне посетиоце, као и све бројније туристе из Србије, Румуније и Бугарске, који све чешће бораве у Неготину и околини.

Овај рад може да послужи у едукацији као један пример спроведеног истраживања о могућностима проширења постојећег објекта и уклапањем новог заједно градећи целину. И поред предвиђене градње два нова објекта, усвојени концепт за реализацију целог комплекса је задржао и поштовао препознатљивост и значај архитектонско-обликовних вредности постојећег објекта и окружења. Такође, ревитализацијом унутрашњег простора остварена је функционална повезаност свих делова комплекса поштујући принципе музеологије (Stransky 1970).

Аутори архитектонског пројекта и овог рада сматрају да је остварен још један од важних циљева, а то је да процес пројектовања, реализација и употреба изграђених ресурса нису нарушили обликовне, естетске и функционалне аспекте простора у којем је спроведена интервенција, као и његовог окружења.

ЛИТЕРАТУРА

Благојевић, Б. 2020

Што си ти срећан човек: сусрети и сећања,
Зајечар: Народно позориште Тимочке крајине, Центар
за културу „Зоран Радмиловић”

Благојевић, Б. 2018

Неготин и Крајина од 1944. до 1965. године,
Неготин: Историјски архив у Неготину

Radojević, A. i Radojević, M. 2016

Muzejska postavka: sistemi izlaganja, estetsko-vizuelni
efekti i primena tehničkih sistema, *Izgradnja* (Beograd) 3–4
(2016): 125–130

Miholčić, J. i Radojević, M. 2012

Reconstruction of traditional house and its functional
modification into a ”Town House” Museum in Leskovac,
Technics Technologies Education Management (Sarajevo)
VII-3, (2012): 1274–1280

Митровић, Ђ. 1994

Иновације музејских поставки,
Зборник Историјског музеја Србије (Београд) 28 (1994):
281–292

Ehrlich, K. 1981

Alte bauten neu genutzt,
München: Deutsche Verlags-Anstalt, DVA

Werner, F. 1981

Neues Wohnen in alten Häusern,
Stuttgart: Verlag Gerd Hatje

Радојевић, А. 1979

Архитектонско-музеолошки проблеми и улога
архитекте при пројектовању и архитектонско-ликовној
обради музејске поставке,
Зборник Историјског музеја Србије (Београд) 19 (1979):
216–234

Stransky, Z. 1970

Појам музеологије,
Muzeologija (Zagreb) 8 (1970): 2–39

Stransky, Z. 1970

Темелји опће музеологије,
Muzeologija (Zagreb) 8 (1970): 40–91

Aloi, R. 1962

MUSEI Architettura-Tecnica,
Milano: Hoepli

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

7.05(082)

ЗБОРНИК / Музеј примењене уметности =
Journal / The Museum of Applied Art ; главни и
одговорни уредник Биљана Јогић . - 1955, књ. 1-
1984/1985, књ. 28/29 ; н.с., 2005, бр. 1-
. - Београд : Музеј примењене уметности, 1955-1985;
2005-
(Београд : Бирограф). - 29 cm

Годишње. - Друго издање на другом медијуму:
Зборник
(Музеј примењене уметности. Online) = ISSN 2466-
460X
ISSN 0522-8328 = Зборник - Музеј примењене
уметности
COBISS.SR-ID 16567042

МУЗЕЈ
ПРИМЕЊЕНЕ
УМЕТНОСТИ
Museum
of Applied
Art

www.mpu.rs